

Суб'єкт права на конституційне звернення:
Ігнатюк Ірина Георгіївна

**Представник уповноважений представляти
інтереси суб'єкта права на конституційне
звернення в конституційному провадженні:**

КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗВЕРНЕННЯ

**з приводу офіційного тлумачення положень
частини першої статті 196 Сімейного кодексу України
(щодо права на стягнення неустойки (пені) у розмірі одного відсотка від суми несплачених
аліментів за кожен день прострочення)**

Відповідно до частини 1 статті 196 Сімейного кодексу України (надалі - СК України) «При виникненні заборгованості з вини особи, яка зобов'язана сплачувати аліменти за рішенням суду, одержувач аліментів має право на стягнення неустойки (пені) у розмірі одного відсотка від суми несплачених аліментів за кожен день прострочення.»

Судами України, в тому числі Вищим судом України з розгляду цивільних та кримінальних справ та Верховним Судом України, у справах які містять аналогічні вимоги (щодо стягнення неустойки (пені) за прострочення сплати аліментів), неоднаково застосовуються положення частини першої ст. 196 Сімейного кодексу України.

Вказана норма потребує офіційного тлумачення так як неясний зміст положень викладених в ній призводить до постановлення різних за змістом судових рішень. Потреба у офіційному тлумаченні пов'язана з практичною необхідністю правильного застосування частини першої ст. 196 Сімейного кодексу України в процесі регулювання правовідносин по стягненню неустойки (пені) за прострочення сплати аліментів.

Так Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ в ухвалі від 30 жовтня 2013 року, судова справа №6-40529св13 (реквізити документу в Єдиному державному реєстрі судових рішень: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/34634703>) та в ухвалі від 15 квітня 2015 року, судова справа №6-42510св14 (реквізити документу в Єдиному державному реєстрі судових рішень: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/43675651>), застосовуючи норми ч. 1 ст. 196 СК України, визначив, що оскільки зобов'язання зі сплати аліментів носить періодичний характер і повинно виконуватися щомісяця, суд повинен з'ясувати розмір несплачених аліментів за кожним з цих періодичних платежів, встановити строк, до якого кожне із цих зобов'язань мало бути виконано (чи було виконано), та з урахуванням встановленого обчислити розмір пені, виходячи із суми несплачених аліментів за кожен місяць окремо від дня порушення платником аліментів свого обов'язку щодо їх

сплати до дня ухвалення судом рішення або до дня виконання зобов'язання (в залежності яка з подій настане першою), підсумувавши розміри нарахованої пені за кожен із прострочених платежів та визначивши її загальну суму.

Разом з тим, Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ в ухвалі від 25 листопада 2015 року, судова справа №6-24379ск15 (реквізити документу в Єдиному державному реєстрі судових рішень: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/53935421>), та в ухвалі від 18 листопада 2015 року, судова справа № 6-18648св15 (реквізити документу в Єдиному державному реєстрі судових рішень: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/53739153>), застосовуючи норми ч. 1 ст. 196 СК України, визначив, що пеня нараховується на суму заборгованості за той місяць, в якому не проводилось стягнення аліментів (в межах одного місяця).

При цьому сума заборгованості за аліментами за попередні місяці на думку суду не додається до заборгованості за наступні місяці, а кількість днів прострочення обчислюється виходячи з того місяця, в якому аліменти не сплачувались. З огляду на те що аліменти нараховуються щомісячно, строк виконання цього обов'язку буде різним, а отже, кількість днів прострочення сплати аліментів за кожен місяць також буде різною. Тобто неустойка (пеня) за один місяць рахується так: заборгованість за аліментами за місяць помножена на 1 % пені і помножена на кількість днів місяця, в якому виникла заборгованість. Загальна сума неустойки (пені) визначається шляхом додавання нарахованої пені за кожен із прострочених платежів (розрахованої за один місяць).

З викладеного вбачається неоднакове застосування Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ положень ч. 1 ст. 196 СК України, оскільки:

I. В одному випадку (ухвала по справі №6-40529св13 від 30 жовтня 2013 року та ухвала по справі №6-42510св14 від 15 квітня 2015 року) суд застосовує (тлумачить) положення ч.1 ст. 196 СК України визначаючи «..від суми несплачених аліментів за кожен день прострочення..» як період прострочення сплати аліментів по кожному з щомісячних (періодичних) платежів, що обчислюється від дня порушення платником аліментів свого обов'язку щодо сплати кожного з таких платежів до дня ухвалення судом рішення, підсумувавши розміри нарахованої пені за кожним із прострочених щомісячних платежів та визначивши її загальну суму.

II. В іншому випадку (ухвала від 15 квітня 2015 року, судова справа №6-24379ск15 та ухвала від 18 листопада 2015 року, судова справа № 6-18648св15) суд застосовує (тлумачить) положення ч.1 ст. 196 СК України визначаючи «..від суми несплачених аліментів за кожен день прострочення..» як період прострочення сплати аліментів по кожному з щомісячних (періодичних) платежів в межах одного місяця, того, в якому не проводилось стягнення аліментів, тим самим фактично змінюючи положення ч. 1 ст. 196 СК України, обмежуючи поняття «..від суми несплачених аліментів за кожен день прострочення..» тим місяцем в якому аліменти не сплачувались та визначаючи загальну суму пені підсумувавши розміри нарахованої пені за кожним із прострочених щомісячних платежів визначених в межах одного місяці (того в якому не проводилось стягнення аліментів).

Окрім того має місце неоднакове застосування положень частини першої ст. 196 Сімейного кодексу України Верховним Судом України під час перегляду (в порядку ч. 1 ст. 355 ЦПК України) судових рішень у цивільних справах з підстав неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах, що вказує на

існування «практики подвійних стандартів» та в принципі унеможливило прийняття законного та справедливого рішення в зазначеній категорії справ.

Відповідно до постанови Верховного Суду України від 11.09.2013 року, судова справа №6-81пс-13 (реквізити документу в Єдиному державному реєстрі судових рішень: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/33609035>), усуваючи розбіжності у застосуванні судом касаційної інстанції норм матеріального права (ч. 1 ст. 196 СК України), Верховний Суд України виходить з такого:

Відповідно до ч. 1 ст. 196 СК України при виникненні заборгованості з вини особи, яка зобов'язана сплачувати аліменти за рішенням суду, одержувач аліментів має право на стягнення неустойки (пені) у розмірі одного відсотка від суми несплачених аліментів за кожен день прострочення.

Оскільки зобов'язання зі сплати аліментів носить періодичний характер і повинно виконуватися щомісяця, суд повинен з'ясувати розмір несплачених аліментів по кожному з цих періодичних платежів, встановити строк, до якого кожне із цих зобов'язань мало бути виконано, та з урахуванням встановленого обчислити розмір пені, виходячи із суми несплачених аліментів за кожен місяць окремо від дня порушення платником аліментів свого обов'язку щодо їх сплати до дня ухвалення судом рішення, підсумувавши розміри нарахованої пені за кожен із прострочених платежів та визначивши її загальну суму, при цьому не обмежуючись лише місяцем, коли боржник мав сплатити чергову суму аліментів, але не зробив цього.

Відповідно до постанови Верховного Суду України від 01.07.2015 року, судова справа №6-94пс15 (реквізити документу в Єдиному державному реєстрі судових рішень: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/46649969>), вирішуючи питання про усунення розбіжностей у застосуванні судом касаційної інстанції норм матеріального (ч. 1 ст. 196 СК України), Верховний Суд України виходить з такого:

Згідно з частиною першою статті 196 СК України при виникненні заборгованості з вини особи, яка зобов'язана сплачувати аліменти за рішенням суду, одержувач аліментів має право на стягнення неустойки (пені) у розмірі одного відсотка від суми несплачених аліментів за кожен день прострочення.

З урахуванням правої природи пені, яка є дієвим стимулом належного виконання обов'язку та виходячи з того, що аліменти призначаються та виплачуються (стягуються) щомісячно, за змістом статті 196 СК України пеня нараховується на суму заборгованості за той місяць, в якому не проводилось стягнення аліментів.

При цьому сума заборгованості за аліментами за попередні місяці не додається до заборгованості за наступні місяці, а кількість днів прострочення обчислюється виходячи з того місяця, в якому аліменти не сплачувались.

В постанові Верховного Суду України від 25 листопада 2015 року, судова справа №6-2022пс15 (реквізити документу в Єдиному державному реєстрі судових рішень: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/53900462>) знайшли своє відображення обидві позиції, оскільки правова позиція викладена у вказаному рішенні полягає в тому, що Верховний Суд України визначає, що правило про стягнення неустойки (пені) в розмірі одного відсотка від суми несплачених аліментів за кожен день прострочення полягає в тому, що при обчисленні загальної суми пені за прострочення сплати аліментів ураховується сума несплачених аліментів та кількість днів прострочення.

З врахуванням викладеного пеня за прострочення зі сплати аліментів нараховується за кожним періодичним платежем окремо з дня порушення платником аліментів свого обов'язку щодо їх сплати до дня ухвалення судом рішення, після чого розмір нарахованої пені за кожним щомісячним платежем підсумовується та визначається загальна сума пені за порушення аліментних зобов'язань.

Разом з тим зі змісту вказаного рішення вбачається, що Верховний Суд України, скасовуючи рішення суду апеляційної інстанції залишив в силі рішення яке ґрунтується на іншому розумінні норми ст. 196 Сімейного кодексу України, а саме на тому, що пеня нараховується на суму заборгованості за той місяць, в якому не проводилось стягнення аліментів, при цьому сума заборгованості за аліментами за попередні місяці не додається до заборгованості за наступні місяці, а кількість днів прострочення обчислюється виходячи з того місяця, в якому аліменти не сплачувались (в межах одного місяця).

Неоднозначне розуміння змісту положень частини першої ст. 196 Сімейного кодексу України, судами загальної юрисдикції в тому числі Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ, а також Верховним судом України, призводить до прийняття різних за змістом і правовими наслідками судових рішень.

Рішенням міськрайонного суду області залишеним без змін ухвалою Апеляційного суду по справі з посиланням на правову позицію Верховного Суду України у справі №6-94цс15 від 01.07.2015 року та на ст. 360⁷ ЦПК України згідно якої, висновок Верховного Суду України щодо застосування норми права, викладений у його постанові, прийнятій за результатами розгляду справи з підстав, передбачених пунктами 1 і 2 частини першої статті 355 ЦПК України, є обов'язковим для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права, було частково задоволено мій позов та стягнуто з відповідача пеню, при цьому її розрахунок проведений за період прострочення сплати аліментів по кожному з щомісячних (періодичних) платежів в межах одного місяця, того, в якому не проводилось стягнення аліментів.

Внаслідок прийняття міськрайонним судом та апеляційним судом області вказаного судового рішення, суттєво зменшився розмір пені за прострочення сплати аліментів, що в свою чергу порушує права моєї дитини визначені Конституцією України на утримання від батьків, на достатній життєвий рівень, так як внаслідок тривалої несплати аліментів з вини платника аліментів враховуючи інфляційні процеси в державі, зобов'язання платника аліментів на момент їх фактичного виконання значно знецінились, а відсутність суттєвих важелів впливу на платника аліментів у вигляді стягнення пені за кожен день прострочення платежу (із визначенням заборгованості по кожному із щомісячних (періодичних) платежів, що обчислюється від дня порушення платником аліментів свого обов'язку щодо сплати кожного з таких платежів або до дня ухвалення судом рішення, та визначенням загальної суми пені шляхом підсумування нарахованої пені за кожним із прострочених щомісячних платежів) призводить до порушення прав дитини та невчасної сплати аліментів.

Відповідно до ухвали від 01.02.2016 року Вищого спеціалізованого суду України, відкрито касаційне провадження за касаційною скаргою Ігнатюк І.Г., враховуючи неоднаковість застосування Вищим спеціалізованим судом України норм частини 1 ст. 196 Сімейного кодексу України, унеможливує прийняття законного та справедливого рішення, що може призвести до порушення моїх прав та прав моєї неповнолітньої дитини.

На підставі викладеного вище, керуючись статтями 13, 94 Закону України «Про Конституційний Суд України»,-

ПРОШУ:

I. Відкрити конституційне провадження у справі за цим конституційним зверненням.

II. Дати офіційне тлумачення положення частини першої ст. 196 Сімейного кодексу України, а саме: При виникненні заборгованості з вини особи, яка зобов'язана сплачувати аліменти за рішенням суду, одержувач аліментів має право на стягнення неустойки (пені) у розмірі одного відсотка від суми несплачених аліментів за кожен день прострочення, -

в аспекті наступного питання: чи має право одержувач аліментів на стягнення неустойки (пені) за кожен день прострочення, шляхом визначення розміру заборгованості по сплаті аліментів за кожним із щомісячних платежів, та визначення періоду такого прострочення, що обчислюється від дня порушення платником аліментів свого обов'язку щодо сплати по кожному з таких платежів до дня його виконання/ухвалення судом рішення (з врахуванням того яка з подій настане раніше), підсумувавши розміри нарахованої пені за кожним із прострочених щомісячних платежів та визначивши її загальну суму, або ж при врахуванні неустойки (пені) необхідно обмежуватись тим місяцем в якому аліменти не сплачувались та визначаючи загальну суму пені підсумовувати розміри нарахованої пені за кожним із прострочених щомісячних платежів визначених в межах одного місяці (того в якому не проводилось стягнення аліментів).

III. Залучити до участі в конституційному провадженні представника суб'єкта права на конституційне звернення:
– адвоката.

Дані щодо інших документів і матеріалів, на які посилається суб'єкт права на конституційне звернення:

- витяг з Сімейного кодексу України (ч. 1 ст. 196);
- витяг з Цивільного процесуального кодексу України (ст. 360⁷; ч. 1-2 ст. 355);
- копія ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30 жовтня 2013 року, судова справа №6-40529св13 з Єдиного державного реєстру судових рішень (реквізити документу в Єдиному державному реєстрі судових рішень: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/34634703>);
- копія ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15 квітня 2015 року, судова справа №6-42510св14 з Єдиного державного реєстру судових рішень (реквізити документу в Єдиному державному реєстрі судових рішень: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/43675651>);
- копія ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 25 листопада 2015 року, судова справа №6-24379св15 з Єдиного державного реєстру судових рішень (реквізити документу в Єдиному державному реєстрі судових рішень: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/53935421>);
- копія ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 18 листопада 2015 року, судова справа №6-18648св15 з Єдиного державного реєстру судових рішень (реквізити документу в Єдиному державному реєстрі судових рішень: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/53739153>);
- копія постанови Верховного Суду України від 11.09.2013 року, судова справа №6-81цс-13 з Єдиного державного реєстру судових рішень (реквізити документу в Єдиному державному реєстрі судових рішень: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/33609035>);
- копія постанови Верховного Суду України від 01.07.2015 року, судова справа №6-94цс15 з Єдиного державного реєстру судових рішень (реквізити документу в Єдиному державному реєстрі судових рішень: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/46649969>);
- копія постанови Верховного Суду України від 25 листопада 2015 року, судова справа №6-2022цс15 (реквізити документу в Єдиному державному реєстрі судових рішень: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/53900462>);
- копія Рішення міськрайонного суду області від по справі
- копія Ухвали Апеляційного суду області по справі

Перелік документів і матеріалів, що додаються (додатки):

1. витяг з Сімейного кодексу України (ч. 1 ст. 196);
2. витяг з Цивільного процесуального кодексу України (ст. 360⁷; ч. 1-2 ст. 355);
3. копія ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 30 жовтня 2013 року, судова справа №6-40529св13 з Єдиного державного реєстру судових рішень (реквізити документу в Єдиному державному реєстрі судових рішень: <http://revestr.court.gov.ua/Review/34634703>);
4. копія ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 15 квітня 2015 року, судова справа №6-42510св14 з Єдиного державного реєстру судових рішень (реквізити документу в Єдиному державному реєстрі судових рішень: <http://revestr.court.gov.ua/Review/43675651>);
5. копія ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 25 листопада 2015 року, судова справа №6-24379ск15 з Єдиного державного реєстру судових рішень (реквізити документу в Єдиному державному реєстрі судових рішень: <http://revestr.court.gov.ua/Review/53935421>);
6. копія ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 18 листопада 2015 року, судова справа №6-18648св15 з Єдиного державного реєстру судових рішень (реквізити документу в Єдиному державному реєстрі судових рішень: <http://revestr.court.gov.ua/Review/53739153>);
7. копія постанови Верховного Суду України від 11.09.2013 року, судова справа №6-81цс-13 з Єдиного державного реєстру судових рішень (реквізити документу в Єдиному державному реєстрі судових рішень: <http://revestr.court.gov.ua/Review/33609035>);
8. копія постанови Верховного Суду України від 01.07.2015 року, судова справа №6-94цс15 з Єдиного державного реєстру судових рішень (реквізити документу в Єдиному державному реєстрі судових рішень: <http://revestr.court.gov.ua/Review/46649969>);
9. копія постанови Верховного Суду України від 25 листопада 2015 року, судова справа №6-2022цс15 з Єдиного державного реєстру судових рішень (реквізити документу в Єдиному державному реєстрі судових рішень: <http://revestr.court.gov.ua/Review/53900462>);
10. копія Рішення міськрайонного суду області по справі
11. копія Ухвали Апеляційного суду області по справі
12. копія ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 01.02.2016 року;
13. копія договору про надання правової допомоги
14. копія свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю;
15. копія витягу з Єдиного реєстру адвокатів України;
16. копія посвідчення адвоката;
17. конституційне звернення з додатками в двох примірниках.

«27» лютого 2016 року

І.Г.Ігнатюк